

А. М. Скрипніков, Р. І. Ісаков

Українська медична стоматологічна академія (м. Полтава)

ОСОБИСТІСНІ РИСИ ДЕЛІНКВЕНТНИХ ПІДЛІТКІВ, ЯКІ ВИЯВЛЯЮТЬ СХИЛЬНІСТЬ ДО ПЕРЕГЛЯДУ ТЕЛЕПРОДУКЦІЇ АГРЕСИВНОГО ЗМІСТУ

У формуванні делінквентної поведінки відіграють роль як психічні особливості, зокрема особистісні риси, так і вплив макро- та мікросоціального середовища [2, 4]. Переважна частина досліджень, присвячених пошуку особистісних предикторів агресивної поведінки, стосувалась вивчення аномалій особистості [1, 3]. Менш дослідженою є проблема вивчення характерологічних особливостей неспсихопатичних особистостей, які впливають на формування у них антисоціальної та агресивної поведінки.

При цьому абсолютно недостатньо вивченою є взаємодія особистісних і поведінкових факторів в процесі формування агресивності як результату соціального навчання внаслідок спостереження моделей агресивної поведінки у засобах масової інформації.

Отже метою нашого дослідження було вивчення структури особистості та вираженості особистісних рис у делінквентних підлітків із різним ставленням до перегляду телепродукції агресивного змісту.

У ході дослідження нами були обстежені 140 підлітків-правопорушників у віці 14–18 років, які перебували на обліку у відділенні кримінальної міліції у справах неповнолітніх.

За результатами аналізу щоденників телеперегляду, які вели самі обстежувані і проведеного моніторингу сцен насильства у програмах провідних телеканалів України ми виділили три групи обстежуваних підлітків:

— група 1Д — до сцен насильства ставляться байдуже, або уникають їх (41 особа, або 29,3 % від усіх обстежених нами);

— група 2Д — віддають свідому перевагу перегляду телепрограм, що містять сцени насильства та агресивної поведінки, виокремлюючи їх серед інших (47 осіб або 33,6 %);

— група 3Д — не виявляють свідомої зацікавленості у перегляді сцен насильства та агресивної поведінки, але тим не менше є активними споживачами такої телепродукції (52 особи або 37,1 %).

Основною психодіагностичною методикою був шістнадцятифакторний особистісний опитувальник Р. Кеттела (SPFQ).

Результати дослідження структури та вираженості окремих рис особистості у делінквентних підлітків із різним ставленням до перегляду телепродукції агресивного змісту подано у таблиці.

Таблиця

Середньогрупові ($M \pm m$) показники вираженості окремих рис особистості

Фактор	Група 1Д n = 41	Група 2Д n = 47	Група 3Д n = 52
1. Комунікабельність — замкненість	8,18 ± 0,79	5,7 ± 1,35	3,7 ± 0,37
2. Обмеженість мислення — кмітливість	3,40 ± 0,34	3,4 ± 0,27	6,4 ± 0,29
3. Емоційна стійкість — невірноваженість	7,55 ± 1,42	3,5 ± 0,21	3,4 ± 0,36
4. Домінування — залежність	4,40 ± 2,10	8,7 ± 0,72	6,3 ± 0,22
5. Занепокоєння — нерозважливність	6,74 ± 1,14	5,2 ± 0,22	4,2 ± 0,42
6. Виражена сила «Я» — безпринципність	5,84 ± 2,90	8,4 ± 0,30	4,4 ± 0,30
7. Сміливість — обережність	6,42 ± 1,56	9,6 ± 0,24	6,6 ± 0,28
8. Податливість — жорсткість	7,85 ± 3,11	2,3 ± 0,27	6,4 ± 0,44
9. Підозрілість — довірливість	4,68 ± 0,46	6,9 ± 0,34	6,6 ± 0,30
10. Непрактичність — практичність	5,21 ± 1,85	6,9 ± 0,93	9,2 ± 0,29
11. Гнучкість — прямолінійність	7,70 ± 2,11	2,8 ± 0,45	5,5 ± 1,05
12. Тривожність — спокій	3,67 ± 0,63	7,6 ± 0,38	9,0 ± 0,54
13. Радикалізм — консерватизм	3,92 ± 0,94	6,0 ± 1,01	8,1 ± 0,50
14. Самостійність — навіюваність	5,90 ± 1,82	9,3 ± 0,54	3,2 ± 0,22
15. Високий самоконтроль — імпульсивність	3,68 ± 0,89	4,5 ± 0,52	3,8 ± 0,27
16. Напруженість — релаксація	3,46 ± 1,54	6,8 ± 0,29	7,7 ± 0,99
МД — фактор правдивості	6,41 ± 0,99	3,9 ± 0,60	5,2 ± 0,36

Підліткам, що виявляли байдужість до перегляду телепродукції агресивного змісту, у середньогрупових показниках була властива вираженість таких особистісних рис: природності у спілкуванні, уважності до людей, пристосовницьких нахилів, корисливості, відсутності сентиментальності, іноді цинізму, спокою, впевненості у собі, нечутливості до думки інших про себе, самозадоволеності, іноді млявості, недостатньої мотивації, схильності до лінощів, прагнення до підтримки сталих понять, підтримки традицій, сумнівів щодо всього нового та обережності у ставленні до змін.

Серед рис, які тим чи іншим чином впливали на асоціальні тенденції у поведінці цієї групи обстежених, можна виокремити: схильність до утворення внутрішніх конфліктів, недисциплінованість, непостійність, уразливість щодо впливу випадкових факторів, що обумовлена низьким самоконтролем, прагнення не пов'язувати себе жодними правилами, ізолюватись від керуючої ролі колективу.

У підлітків, які позиціонували себе свідомими прихильниками перегляду телепродукції агресивного змісту, велику питому вагу мали крайні показники певних рис особистості, що свідчить про їх особистісну дисгармонійність.

Серед виражених особистісних характеристик, притаманних підліткам групи 2Д, можна виокремити такі: скептицизм, а іноді й цинічність у ставленні до життя, самостійність у судженнях і вчинках, сміливість у прийнятті рішень і діях, схильність до ризику, готовність до того, аби мати справу із незнайомими речами, жорсткість з проявами жорстокості, схильність до домінування і підкорення оточуючих, емоційну невірноваженість і низьку толерантність до фруструючих факторів. Більшість обстежених підлітків у цій групі рішення приймали, як правило, усвідомлено і були впевнені задля досягнення поставленої мети.

При цьому у середовищі делінквентних підлітків групи 2Д порівняно з представниками інших виділених груп були статистично достовірно більш вираженими такі особистісні риси як жорсткість, сміливість, пря-

молінійність ($p < 0,001$), а також самостійність, схильність власну думку вважати «законом», діяти згідно з власними ціннісними орієнтаціями, а у причинах конфліктів звинувачувати інших ($p < 0,01$), імпульсивність, тривожність та напруженість, часті погані передчуття стосовно майбутнього ($p < 0,05$).

Для підлітків, які були віднесені нами до групи 3Д, спільними ознаками була наявність таких особистісних рис як брак комунікативних здібностей і, як наслідок, труднощі при встановленні стосунків у колективі ($p < 0,001$), багата уява, заглибленість у себе та власні переживання, іноді відірваність від реальності та безпомічність у практичних справах, а також надмірна тривожність, неспокій, хвилювання, невпевненість у собі та правильності власних дій, що поєднувалась із залежністю від чужої думки ($p < 0,01$), наданням переваги прийняттю рішень разом із іншими людьми, орієнтацією на стороннє схвалення своїх вчинків ($p < 0,05$).

Таким чином, у результаті проведеного дослідження отримано дані щодо наявності значних відмінностей у структурі та вираженості особистісних рис делінквентних підлітків із різним ставленням до перегляду телепродукції агресивного змісту. Отримана інформація може бути використана для розробки принципів ведення психокорекційної роботи з відповідним контингентом підлітків-правопорушників.

Список літератури

1. Курбатова Т. Н. Структурный анализ агрессии. — СПб.: Арчер, 2000. — 220 с.
2. Berkowitz L. Aggression: its causes, consequences, and control. — Boston, 1972. — P. 114–198.
3. Villani S. Impact of media on children and adolescents: a 10-year review of the research // J. Academy of Child and Adolescent Psychiat. — 2001. — № 40. — P. 392–401.
4. Megargee E. I. Risk, protective factors, and prevalence of behavioral and emotional disorders in children and adolescents // J. Am. Acad. Child. Adol. Psychiatry. — 1999. — V. 28, № 2. — P. 262–268.

Надійшла до редакції 07.11.2005 р.

А. Н. Скрипников, Р. И. Исаков

Личностные черты делинквентных подростков, склонных к просмотру телепродукции агрессивного содержания

*Украинская медицинская стоматологическая академия
(г. Полтава)*

В результате проведенного исследования получены достоверные данные о наличии значительных отличий в структуре и выраженности личностных черт делинквентных подростков с разным отношением к просмотру телепродукции агрессивного содержания. Полученная информация может быть использована для разработки принципов ведения психокоррекционной работы с соответствующим контингентом подростков-правонарушителей.

A. N. Skripnicov, R. I. Isakov

Persons characteristics of delinquent adolescents inclined to reviewing aggressive television productions

*Ukrainian medical Stomatological Academy
(Poltava)*

In result of the investigation there were received the reliable dates about the presence of considerable differences in the structure and expressiveness persons characteristics in delinquent adolescents with different relations to reviewing aggressive television productions. The information were received can be used for elaboration of psychocorrection principles in the work with delinquent adolescents groups.